

Безумовно й зростає кількість вчинених злочинів особами з психічними розладами. Разом з тим не слід забувати, що ця категорія населення, це також наші громадяни, певна частина з яких випикується, ресоалізується і вони повернуться повноцінними громадянами у суспільство, а іншій частині потрібна буде довічна допомога держави та суспільства у зв'язку з хронічною психічною хворобою.

На сьогодні в Україні є великі сподівання, що і в такій галузі медицини як психіатрія, повинні відбутися зміни на краще. Бо до державної влади прийшли нові люди - новообраний Президент і прем'єр - міністр зі своєю командою з зовсім іншим світоглядом.

Адже в кінцевому результаті всі ми є громадянами однієї держави і нам, і майбутнім поколінням в ній жити.

УДК: 347. 736 : 65. 061.8 (477)

*Михайленко О.О.,
канд. юрид. наук,
доцент кафедри цивільного права ЗНУ*

*Корота А.Ю.,
студентка 3 курсу юридичного
факультету ЗНУ*

ЗАСТОСУВАННЯ ЦЕСІЇ В ПРОЦЕДУРІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

Формування в Україні правової демократичної держави поставило перед законодавцями проблему створення нормативної бази, яка б відповідала адекватним вимогам сьогодення. Для вирішення цього питання важливе місце посіло створення законодавства, спрямованого на регулювання відносин банкрутства. Суттєвим етапом цього процесу стало набуття чинності 30 червня 1999 року другої редакції Закону України „Про банкрутство” [1], а також Цивільного та Господарського кодексів України. Проте, нажаль, зазначені нормативно-правові акти повністю не усунули всі наявні на сьогоднішній день прогалини та суперечності правового регулювання інституту банкрутства.

Серйозною прогалиною зазначених норм є відсутність єдиної засад регулювання можливості заміни кредитора у зобов'язанні або як її ще називають - цесії. Не належна увага законодавця до цієї проблеми, зокрема, проявилася у відсутності відповіді на питання щодо правомірності застосування цесії під час процедури банкрутства підприємства.

Тому метою даної статті є обґрунтування необхідності законодавчого закріплення процедури цесії під час ліквідації неплатоспроможного суб'єкта господарювання.

Незважаючи на широке практичне застосування процедури банкрутства, у 2004 році розглянуто більше 5800 „банкрутських” справ [2, с.15], існує небагато

наукових праць, де комплексно досліджується законодавство України про банкрутство. Нещодавно вийшла в світ монографія Б. М. Полякова „Право неспроможності (банкрутства) в Україні”, спрямована на вирішення питань, які існують в правовому регулюванні відносин неспроможності. Окремі аспекти, що входять до кола обраної проблеми, були предметом ґрунтовних наукових розробок відомих вчених-юристів, зокрема В. Белова, О. Кота, Л. Новосольової та інших. Останнім часом в пресі з'явилися статті, які присвячені тлумаченню норм Закону України „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”, зокрема це праці М. Титової, В. Бондаренка, В. Грека. Однак, зазначеними науковцями розроблені окремі сторони застосування цесії в аспекті комплексного дослідження процедури банкрутства чи в загальному аналізі можливості заміни кредитора у зобов'язанні. Отже, існуючі публікації не вирішують усієї складності проблеми, а швидше утворюють фундаментальну базу для подальшого її дослідження.

Насамперед з приводу відступлення права вимоги в процедурі банкрутства у доктрині не досягнуто єдності. Існує точка зору, що хоч процесуальним законодавством відступлення права вимоги не передбачено, це не означає, що особу можна обмежити в реалізації цього права. „Цесія на стадії ліквідації в процедурі банкрутства - вимога часу, тому рано чи пізно її прийдеться ввести”, - наголошує М.Сажин.

З іншого боку, вважається, що цесія, як інститут цивільного права, не може застосовуватися у відносинах банкрутства [2, с. 15]. Таким чином, між науковцями існують не вирішені суперечки з даного питання.

Як відомо, цесія - тобто передавання кредитором своїх прав вимоги іншій особі - є юридичною категорією запозиченою українським законодавством ще із римського приватного права. Положення, які стосуються заміни кредитора у зобов'язаннях, знайшли своє місце у Главі 47 Цивільного кодексу України, зокрема, ст 512 ЦКУ закріпила можливість передачі прав від колишнього кредитора (цедента) новому кредитору (цесіонарві) [3].

Звернувшись до Закону України „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом“, можна побачити, що у ч.6 ст.30 передбачається уступка вимог банкрута на стадії ліквідації підприємства. Але ця норма не має імперативного характеру. Якщо в зазначеному законі та в Господарському кодексі не передбачено інше, ніхто не може заперечити сторонам на стадії ліквідації підприємства виключити в договір умову, за якою кредитору буде дозволено поступитися правом вимоги третій особі і до неї перейдуть всі ті права, які належать первісному кредитору. Також заміна кредитора на стадії ліквідації підприємства здійснюється без згоди боржника.

Законодавство про банкрутство не встановлює обов'язкових вимог щодо змісту повідомлення, яке надсилається (передається) боржнику у випадку заміни кредитора під час ліквідації підприємства, тому воно може бути зроблено у довільній, бажано письмовій формі. Відсутність у боржника юлії договору про відступлення права вимоги не визнається підставою для його відмови від виконання зобов'язання новому кредитору. У тому разі, коли новий кредитор не дав доказів укладання правочину щодо переходу до нього відповідних прав, у боржника виникає ризик виконання зобов'язання на користь такої особи.

Відповідно до Цивільного кодексу України, боржник вправі вимагати від нового кредитора доказів переходу до нього прав по зобов'язанню. До надання відповідних доказів боржник має право не виконувати зобов'язання, не ризикуючи при цьому прострочити, оскільки дана ситуація повинна розглядатися простроченням кредитора. Первісний кредитор зобов'язаний передати новому кредитору поряд із правом вимоги також і необхідні документи (ст.517 ЦК України).

Для того, щоб не погіршувати становище боржника у зобов'язанні, встановлено правило, згідно якого боржник має право виступати проти вимог нового кредитора всі заперечення, які він мав проти первісного кредитора (ст. 518 ЦК). Первісний кредитор у зобов'язанні відповідає перед новим кредитором за недійсність передачі йому вимоги, але не за невиконання боржником свого обов'язку, крім випадків, коли первісний кредитор поручився за боржника перед новим кредитором (ст. 519 ЦК). Заміна кредитора на стадії ліквідації підприємства проводиться безумовно та остаточно, оскільки не може бути визнано цесією, якщо

в первісному зобов'язанні продовжує приймати участь кредитор, що здійснив поступку прав.

Переходячи до аналізу норм Закону України „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом“ слід зазначити, що він прямо не закріплює цесію на стадії ліквідації, але разом із цим і прямо не забороняє її застосування. Це має як позитивні, так і негативні риси. Позитивним, зокрема, є те, що коли до кредитора дійде черга задоволення вимог, вони будуть задоволені автоматично. Це спростить розрахунки між кредиторами та особами, на яких він переводить борг. Негативною ж рисою слід вважати те, що невідповідності у звітах арбітражних керуючих на різних стадіях в процедурі банкрутства можуть потягнути плутанину в процесуальних документах.

Застосування цесії в процедурі банкрутства, безперечно є доцільним для більшості підприємств, але з даного правила існують виключення. На нашу думку, можливо є заборона цесії для суб'єктів господарської діяльності, які володіють, користуються та розпоряджаються державним майном, тому що вона забезпечує 100% ризик зацікавлення збитків державі. Що ж до суб'єктів, які знаходяться в приватній власності, за їх згодою прийняти ризик на себе цесія допускається, оскільки власник вправі розпоряджатися своїм майном за власним бажанням. Вислідячи з цього, доцільним видається встановлення обмежень щодо застосування цесії суб'єктами права державної власності, дозволивши її тільки в тих випадках, коли ризик збитків мінімальний. Зокрема, це можливо у ситуації коли однією із сторін цесії є привілейований кредитор або кредитор першої черги. Водночас, саме встановлення обмеження не може забезпечити уникнення збитків суб'єктами державної власності через те, що елемент ризику все одно залишається, адже за часом встановити його розмір неможливо.

Поряд з цим вказане обмеження, у випадку його запровадження надасть особливого, більш сприятливого статусу державній формі власності, що суперечить ч. 4 ст. 2 Закону України „Про власність“, в якій говориться, що всі форми власності є рівноправними [4].

На думку Б.М. Полякова, відступлення права вимоги - це сингулярне (часткове) правонаступництво. Однак, ст. 25 ГПК України передбачає можливість застосування процесуального правонаступництва лише при реорганізації юридичних осіб в порядку універсального правонаступництва. Для сингулярного правонаступництва, яке спостерігається при відступленні права вимоги, такої можливості немає. Якщо ж кредитор, який є членом комітету кредиторів, відступляє право вимоги іншій особі, то зазначені дії будуть легітимними у разі, якщо особа-набувач буде членом комітету кредиторів. При універсальному правонаступництві дана проблема не виникає, оскільки правонаступник автоматично стає членом комітету кредиторів. Тому, незалежно від відсутності прямої вказівки закону „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його

банкрутом" щодо відступлення права вимоги окремих кредиторів, цей порядок суперечить сутності та правовій природі відносин неспроможності. Для цього законодавець, запобігаючи помилкам у правозастосуванні, повинен встановити пряму заборону на відступлення права вимоги окремих кредиторам. Таке відступлення має бути можливим стосовно взаємки кредиторів відповідно до плану санації або мирової угоди з передачею усіх прав інвестору [5, с.106-107]. Але ми не погоджуємося з цією точкою зору, оскільки в такому випадку обмежуються права зазначених кредиторів.

Не вирішенням у законодавстві також є питання щодо можливості уступки частини вимог, що передбачає збільшення у зобов'язаннях кількості кредиторів внаслідок „дроблення” предмету зобов'язання. До недавнього часу судова практика України та Російською Федерацією висловлювала негативне ставлення щодо уступки частини вимог. Вважалося, що уступка має спричинити повну та безумовну заміну кредитора. Колишній кредитор повинен із зобов'язання вибути, а новий - посісти його місце. Оскільки при уступці частини вимог такого не відбувається, ці угоди визнавалися недійсними [6, с. 232].

Можна цілком погодитися з думкою К. І. Скловського, який вважає, що зобов'язання може бути відступлено не тільки в повному обсязі, а й частками, оскільки будь-яке зобов'язання містить декілька самостійних вимог, кожне з них може відступатися окремо, при цьому, в решті умов зобов'язання не руйнується [7, с. 465-466].

Досить переконливою з цього приводу є думка Л. Новосолової, яка зазначає, що первинний кредитор при передачі права вимоги сплати боргу в певній частині, втрачає право вимагати виконання від боржника в наведеній частині. Тобто, у цій частині він сам вибуває із зобов'язання і замінюється новим кредитором [8, с. 23].

Тому, правильним є рішення, що забезпечувальне зобов'язання буде у відповідній частині забезпечувати відступлену вимогу. З огляду на це, доцільно було б доповнити Закон України „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” нормами, які прямо передбачали можливість збільшення або зменшення кількісного складу осіб у зобов'язанні в зв'язку з поділом його на частки внаслідок відступлення права частки вимоги або переведення частки боргу [6, с. 233].

Отже, процедурою ліквідації передбачено, що після затвердження звіту та ліквідаційного балансу, у випадках недостачі матеріальних ресурсів, грошові зобов'язання боржника перед кредиторами вважаються погашеними. Іншими словами, при ліквідації боржника частина кредиторів може понести збитки. При такій ситуації, цесія не гарантує

забезпечення прав нового кредитора. Мабуть тому, виходячи із міркування захисту прав останнього, законодавець й не передбачив цесію на стадії ліквідації. Але, як відомо, ризик заподіяння збитків покладається на кредитора, і він укладаючи цей правовий, припускає, що до задоволення його вимог черга може не дійти.

Отже, розглянувши дві точки зору, можна зробити висновок, що найбільш прийнятним варіантом є те, що цесія, як інститут цивільного права, може застосовуватися у відносинах банкрутства, тому що можливі ризики повинні покладатися на кредитора.

Висвітлені у статті питання свідчать про необхідність розширення та вдосконалення Закону України „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”, в частині правового регулювання застосування цесії в процедурі ліквідації. На вирішенні цих питань варто зупинитися, щоб надалі можна було удосконалити зазначений нормативно-правовий акт шляхом внесення до нього спеціальної статті, яка б дозволяла кредитору поступитися правом вимоги третій особі. А спірність окремих з висловлених нами міркувань сприятиме розгортанню дискусії навколо проблем застосування Закону України „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” і буде застороною поліпшення його в подальшому, що, в свою чергу стане суттєвим кроком у приведенні законодавства про банкрутство до вимог світових стандартів.

Перелік посилань:

1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом Закон України від 30.06.1999 р. // Відомості Верховної Ради України - 1999. - № 42-43. - Ст 378.
2. Иващенко С. Банкрутство глазами профессионалов // Юридическая практика. - 2004. - № 49. - С. 15.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України - 2003. - № 40-44. - Ст 356.
4. Про власність: Закон України від 07.02.1991 р. // Відомості Верховної Ради України - 1991. - № 20. - Ст. 249.
5. Поляков В.М. Деякі питання правового статусу кредиторів у процедурі банкрутства // Вісник господарського судочинства. - 2004. - № 4. - С. 103-107.
6. Пушай В.І. Деякі проблеми відступлення права вимоги за новим Цивільним кодексом України // Вісник господарського судочинства. - 2004. - № 3. - С. 230-235.
7. Скловський К.И. Договор об уступке права требования (факторинг) в судебной практике. - М., 2000. - С. 485.
8. Новосёлова Л. А. Сделки уступки права требования в коммерческой практике. Факторинг. - М.: Статут, 2003. - С. 321.